

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSENTVÄRDERING

SPRÅKLIGA FÄRDIGHETER OCH SKOLGÅNGSFÄRDIGHETER

Utvärdering av den förberedande undervisningen
och undervisningen i det egna modersmålet

Innehåll

1	Inledning	3
2	Utvärderingens syfte och mål	5
3	Genomförande av utvärderingen och utvärderingsmaterial	6
4	Centrala resultat i utvärderingen	7
5	Utvecklingsrekommendationer	17

Sammanfattning 4:2023

FÖRFATTARE Salla Venäläinen, Tanja Laimi, Saana Seppälä och Chris Silverström

PUBLICERING Nationella centret för utbildningsutvärdering

PÄRMBILD Unsplash/Kenny Eliason

BILDER Shutterstock, Unsplash

OMBRYTNING PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-791-3 pdf

ISSN 2669-8811

© Nationella centret för utbildningsutvärdering

1 Inledning

Under 2021–2022 utvärderade Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet (VOMA-utvärderingen). Det var fråga om en lägesutvärdering som också beaktade effekterna av undervisningen. I utvärderingen fästes särskild uppmärksamhet vid hur målen för undervisningen uppnås och vid olika sätt att ordna undervisningen. Dessutom utredde NCU vilka faktorer som främjar och hindrar undervisningen och lärandet.

Den här sammanfattningen grundar sig på den finska utvärderingsrapporten *Kielellisiä taitoja ja koulunkäytntivalmiuksia* (Venäläinen m.fl. 2022). Här presenteras de centrala resultaten i utvärderingen och utvecklingsrekommendationer på svenska.

Genom utvärderingen producerades information för regeringens utvecklingsprogram Utbildning för alla. Målet med programmet är att utarbeta åtgärder för att trygga förutsättningarna för lärande och utbildningsövergångar för barn och unga med invandrarbakgrund i synnerhet i utbildningens övergångsskeden.

Detta [att undervisning i det egna modersmålet ordnas] är en utmaning eftersom vi inte får utbildade lärare. Men det är mycket viktigt att ordna ens lite undervisning i det egna språket och barnen blomstrar när de får agera på sitt eget språk. Det skapar kunskapsöverföring! (Rektor)

Det behövs flexibilitet även om en stor del av eleverna är "färdiga" redan efter ett år av förberedande undervisning – jag undervisar själv elever i högstadiet och nog är 1000 timmar ohjälpligen för lite för en person som varken kan läsa eller skriva. Skolvägen hålls enhetlig om man vid behov kan få förberedande undervisning under en lite längre tid. Lyckligtvis är detta möjligt i min undervisningskommun trots att finansieringen har upphört, men det känns som om det finns ett tryck på att allt snabbare flytta elever från den förberedande undervisningen till den grundläggande utbildningen. (Lärare i förberedande undervisning)

Förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen är undervisning för invandrare. Den bygger på lagen om grundläggande utbildning. Målet med den förberedande undervisningen är att stödja utvecklingen av kunskaper i finska eller svenska hos barn och unga med invandrarbakgrund och att ge färdigheter för förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Målet med undervisningen är att eleverna tillägnar sig elementära språkfärdigheter. I den förberedande undervisningen främjas dessutom en balanserad utveckling för eleverna och elevernas integration i det finländska samhället.

Undervisning i det egna modersmålet är undervisning som kompletterar den grundläggande utbildningen. Alla elever vars modersmål eller något av familjens språk är ett annat än finska, svenska eller samiska kan delta i undervisning i det egna modersmålet. Det är frivilligt för utbildningsanordnarna att ordna undervisning i det egna modersmålet och likaså för eleverna att delta i undervisningen. Syftet med undervisningen är att stödja utvecklingen av en aktiv mångspråkighet hos eleven samt väcka intresse för en livslång utveckling av språkkunskaperna. Att lära sig det egna modersmålet stödjer också integrationen i det finländska samhället.

2 Utvärderingens syfte och mål

Både läget inom undervisningen och effekterna av den låg i fokus då den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet utvärderades. Med läge avses här olika sätt att ordna undervisningen samt de uppfattningar som lärare, rektorer och andra som deltog i utvärderingen hade vad gäller möjligheterna att uppnå de mål som ställts upp för den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet. Med effekter avses i den här utvärderingen undervisningens förmåga och möjligheter att stödja eftersträfvade förändringar, såsom utvecklingen av språkliga färdigheter eller flerspråkighet samt utvecklingen av färdigheter för förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

I utvärderingen...

- beaktades synvinklarna hos förskoleundervisningens, den grundläggande utbildningens och sent anlända elever
- granskades hur målen för den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet har uppnåtts och hur undervisningen har ordnats
- utreddes faktorer som främjar och hindrar undervisningen och lärandet
- utreddes läget inom den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet.

I fokus låg också huruvida den förberedande undervisningen hade gett eleverna färdigheter att studera på finska. De uppgifter som användes då NCU testade kunskaperna i finska hade ursprungligen planerats för NCU:s inledande mätning i en longitudinell utvärdering. Uppgifterna var planerade för utvärdering av elevers kunskaper i modersmål och litteratur vid skolstarten i årskurs 1.

Testet i finska ordnades i maj 2021. Eleverna hade börjat i förberedande undervisning vid olika tidpunkter under läsåret 2020–2021. Det här betyder att alla elever som deltog i testet inte befann sig i slutskedet av den förberedande undervisningen då testet genomfördes.

3 Genomförande av utvärderingen och utvärderingsmaterial

Materialet samlades in i maj 2021.

Enkäterna besvarades av:

73 utbildningsanordnare

163 rektorer

308 lärare i förberedande undervisning

154 lärare i det egna modersmålet

I utvärderingen ordnades ett test i finska för elever i förberedande undervisning. I testet deltog

2211 elever.

Förberedande undervisning och undervisning i det egna modersmålet erbjuds mest i finskspråkiga skolor, urbana kommuner och RFV-områdena Södra Finland samt Västra och Inre Finland. På enkäterna om den förberedande undervisningen i de svenskspråkiga skolorna svarade 17 utbildningsanordnare, 7 rektorer och 15 lärare i den förberedande undervisningen.

4 Centrala resultat i utvärderingen

Förberedande undervisning

Faktorer som främjar undervisningen

- Utbildningsanordnarna och rektorerna anser att tillräcklig, kompetent och engagerad personal, fungerande praxis i skolan och lämpliga gruppstorlekar främjar ordnandet av förberedande undervisning.
- Enligt lärarna främjas den förberedande undervisningen av fungerande samarbetsrutiner med special- och S2-lärare, andra lärare och handledare. Undervisningen främjas också av fungerande rutiner för integrering i den grundläggande utbildningen och samarbete mellan olika klasser.
- Alla grupper som besvarade enkäten ansåg att kvaliteten på undervisningen i skolorna skulle förbättras om man utvecklade kontakterna mellan eleverna i förberedande undervisning och de elever som har finska eller svenska som modersmål.

Faktorer som förhindrar undervisningen

- Lärarna nämnde att lärar- och handledarresurserna är otillräckliga, att det förekommer problem i skolans rutiner för integrering i den grundläggande utbildningen och att lärarna inte har tid för att stöda eller testa eleverna tillräckligt.
- För en del utbildningsanordnare är det oklart hur man ansöker om finansiering för förberedande undervisning, vilka finansieringsgrunderna är, hur finansieringens storlek bestäms och hur finansieringen är bunden till närvaromånaderna.

Lärarnas synpunkter på hur förberedande undervisning bör ordnas

Ansvaret för att ordna förberedande undervisning borde fördelas också på andra än endast de lärare som ger förberedande undervisning. Ibland är det mycket svårt att organisera integreringen. Grupperna inom den allmänna undervisningen prioriteras i många frågor och den förberedande undervisningen kan helt glömmas bort i planeringsfrågor som berör hela skolan. Det skulle vara bra att planera integreringen och samarbetsmodellerna i god tid på förhand. För närvarande sker planeringen mer dag för dag, vilket gör att planerna lätt ställs in eller måste ändras i förbifarten. I värsta fall är arbetet extremt belastande då kollegerna i den egna skolan inte känner till rutinerna inom den förberedande undervisningen. Ibland känns det som om den förberedande undervisningen är ett segment som är lösryckt från skolans vardag. (Lärare i förberedande undervisning)

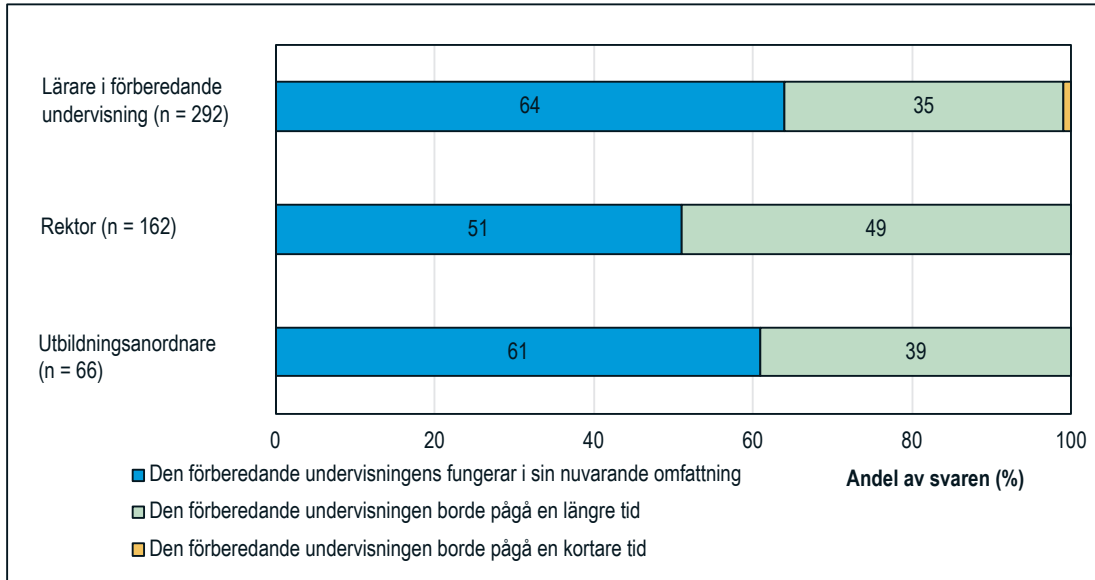

Jag önskar att elever som inte har några språkkunskaper alls skulle få mer stöd för sin skolgång i början av sin väg i den finska skolan. Det känns utmanande att beakta ett barn som helt saknar språkkunskaper i en stor barngrupp där det även finns många andra utmaningar. Det känns sorgligt att jag inte kan ge tillräckligt med stöd och handledning till eleven och till föräldrarna, för vilka allt är nytt. (Lärare i förberedande undervisning)

Tillräckligt med S2-stöd, tillräckligt med resurslärare, tillräckligt med skolgångshandledare, en tillräckligt liten gruppstorlek inom den allmänna undervisningen om det finns elever i förberedande undervisning i klassen, jämnt med elever i förberedande undervisning till klasserna så att det proportionellt sett finns fler elever som talar finska i klassen (svårt på grund av regionala skillnader och närskoleprincipen). (Lärare i förberedande undervisning)

Den förberedande undervisningen får inte skäras ned

FIGUR 1. Lärarnas, rektorernas och utbildningsanordnarnas åsikter om den förberedande undervisningens omfattning

Alla grupper som svarade på enkäter ansåg att det är viktigt att det finns flexibilitet gällande hur länge den förberedande undervisningen ska pågå. På så sätt kan man i undervisningen beakta elevernas individuella behov. En historia av bristfällig skolgång hos sent anlända elever bidrar till att eleven i den förberedande undervisningen inte hinner få tillräckligt goda kunskaper i undervisningsspråket eller en kunskapsnivå som är tillräcklig för att klara av den grundläggande utbildningen och fortsatta studier. De behov av undervisning som icke läs- och skrivkunniga har kan inte tillgodoses inom ramen för den tid som reserverats för den förberedande undervisningen.

Elevernas behov beaktas när undervisningen ordnas

Ungefär hälften av de kommuner och skolor som deltog i utvärderingen ordnar förberedande undervisning i grupp eller integrerat enligt elevernas behov. I skolorna påverkas valet av undervisningsform av de personalresurser som finns tillgängliga.

En tydlig och enhetlig verksamhetsmodell och arbetsfördelning bidrar till att processen fungerar då en ny invandrarelev anländer till kommunen och skolan. Dessutom främjar koordineringen av processen och de ansvarspersoner som utsetts för att ordna den förberedande undervisningen en fungerande informationsgång. Också möjligheterna att beakta individuella faktorer samt personalens engagemang och kunskaper främjar en fungerande process.

Elevernas varierande ålders- och kunskapsnivåer medför utmaningar för undervisningen

I den förberedande undervisningen varierar elevernas ålders- och färdighetsnivå mycket. Det här medför utmaningar för planeringen och genomförandet av undervisningen.

Gruppen i den förberedande klassen är mycket splittrad: åldersfördelningen varierar mellan 9 och 14 år och gruppen består av både analfabeter och läskunniga. Undervisningen är ibland ett riktigt sammelsurium eftersom jag för varje lektion ensam måste fundera på olika uppgifter och mål för olika elever och hjälpa alla separat. Den förberedande gruppen har också hamnat lite utanför den övriga skolans verksamhet och har knappt alls haft någon kontakt med de finländska barnen. Jag har inte heller haft tillgång till en handledare. (Lärare i förberedande undervisning)

Fortbildning och samarbete hjälper lärarna att stöda eleverna

Lärarna upplever att de har för få samarbetsmöjligheter. Diskussion om elevens behov av stöd var den viktigaste samarbetsformen mellan lärarna i förberedande undervisning samt mellan dem och lärarna i det egna modersmålet.

Lärarna i förberedande undervisning anser sig mest behöva fortbildning kring följande teman: stöd för elever med svaga färdigheter, inlärningssvårigheter, bedömning av elevernas språkkunskaper samt bedömning av elevens kunskaps- och färdighetsnivå.

Brist på tid, ork och lön (man har inte budgeterat tillräckligt med tid för planering och samarbete vid sidan av det övriga arbetet). (Lärare i förberedande undervisning)

Förberedande undervisning på svenska

I svenska skolor svarade 15 lärare på lärarenkätens frågor. Några frågor till de svenska skolorna avvek från de finska frågorna. Bland annat frågades om kartläggningar som hjälper lärarna att bilda sig en uppfattning om elevens kunskaper i svenska. En dryg tredjedel av lärarna uppgav att de inte känner till eller har tillgång till någon form av kartläggning eller test. Av lärarna uppgav 38 % att det mesta av deras undervisningsmaterial är gjort i Finland, 62 % uppgav att materialet är gjort i Sverige. Drygt hälften (57 %) utarbetar ofta material på egen hand, 43 % gör det ibland.

Lärarna i svenska skolor upplever att den förberedande undervisningen (FBU) fungerar bra i den omfattning som den har nu.

Nyanlända elever lär sig enligt min erfarenhet svenska språket mycket snabbt då de är inkluderade i den allmänna undervisningen. De flesta FBU-elever som kommer till svenska skolor har ofta ändå någon bakgrund med svenska eller nordiska språk, till skillnad från finska skolor där FBU-eleverna oftast inte har några finskakunskaper alls. (Lärare i förberedande undervisning, svensk skola)

Bild: Unsplash/Bonneval Sebastian

Undervisning i det egna modersmålet

Faktorer som främjar undervisningen

- Enligt utbildningsanordnarna och rektorerna främjar i synnerhet tillgången till yrkeskunniga lärare undervisningen i det egna modersmålet.
- Andra faktorer som underlättar är att undervisningen kan erbjudas nära elevens hem eller i den egna skolan och att undervisningen ingår i elevens läsordning som en del av skoldagen.
- Det är också lättare att ordna undervisningen om gruppstorlekarna är lämpliga.
- Rektorerna förhåller sig mycket positiva till undervisningen i det egna modersmålet. De anser att det är viktigt för elevernas utveckling att lära sig det egna modersmålet och att det anses vara till nytta i skolgången.

Faktorer som förhindrar undervisningen

- Det är utmanande att rekrytera lärare i det egna modersmålet. De största problemen i rekryteringen beror på att de sökande saknar lärarutbildning eller annan akademisk utbildning, erfarenhet av att arbeta som lärare eller tillräckligt goda kunskaper i finska.
- En tredjedel av utbildningsanordnarna kan och en tredjedel kan inte sörja för ett tillräckligt stöd för eleverna med de nuvarande resurserna för undervisning i det egna modersmålet.
- Enligt lärarna skulle kvaliteten på undervisningen i det egna modersmålet förbättras om undervisningen ordnades enligt elevernas ålder, om lärokursen återinfördes i grunderna för läroplanen och om det fanns ett större utbud av bättre läromedel.
- I många kommuner finns det ett behov av undervisning i flera språk än vad som nu erbjuds.

Det behövs resurser för fortbildning och samarbete

Lärarna i det egna modersmålet ansåg att de behöver fortbildning för att stöda elever med svaga färdigheter och inlärningssvårigheter samt fortbildning om trestegstödet.

Lärarna och utbildningsanordnarna efterlyser fler samarbetsmöjligheter och resurser för personalen. Endast ungefär hälften av de lärare i det egna modersmålet som deltog i utvärderingen samarbetade med en lärare eller speciallärare i den förberedande undervisningen. Den viktigaste samarbetsformen är möjligheten att diskutera elevens behov av stöd.

Enligt utbildningsanordnarna finns det ett omedelbart behov av resurser för samarbete mellan undervisningspersonalen, fortbildning för undervisningspersonalen, stöd för en mångsidig pedagogik, stöd för elevernas särskilda behov samt utveckling av samarbetet mellan den förberedande undervisningen och undervisningen i det egna modersmålet.

Jag ger elever i den förberedande klassen stödundervisning. Jag konsulterar – bland annat tolkar, översätter, ringer föräldrarna per telefon. (Lärare i det egna modersmålet)

Jag ser aldrig de andra lärarna eftersom lektionerna i det egna modersmålet sker kvällstid. (Lärare i förberedande undervisning)

Det finns många språk (för närvarande 28), så lärarna kan få kamratstöd och eleverna kan välja en grupp i eller närheten av sin skola. Vi har totalt nästan 100 grupper. Undervisningen i det egna modersmålet har ordnats i många år, så den är etablerad och känd, och uppskattningen för den växer för varje år. (Utbildningsanordnare)

Planerade ansvar och processer, familjernas aktivitet, statsunderstöd och ledningens stöd [främjar undervisningen]. (Utbildningsanordnare)

För vissa språkgrupper ordnas undervisningen i det egna modersmålet i samma skola. Då är det lätt att delta i undervisningen. Men i vissa språk ordnas undervisningen i det egna modersmålet på annat håll, och då kan tröskeln för att delta vara högre. Kommunen har bra arrangemang både i fråga om undervisning i det egna modersmålet och undervisning på det egna språket. Det är inte möjligt att ordna undervisning i alla språk, antingen på grund av ett litet elevantal eller på grund av att man inte hittar en lämplig lärare. (Rektor)

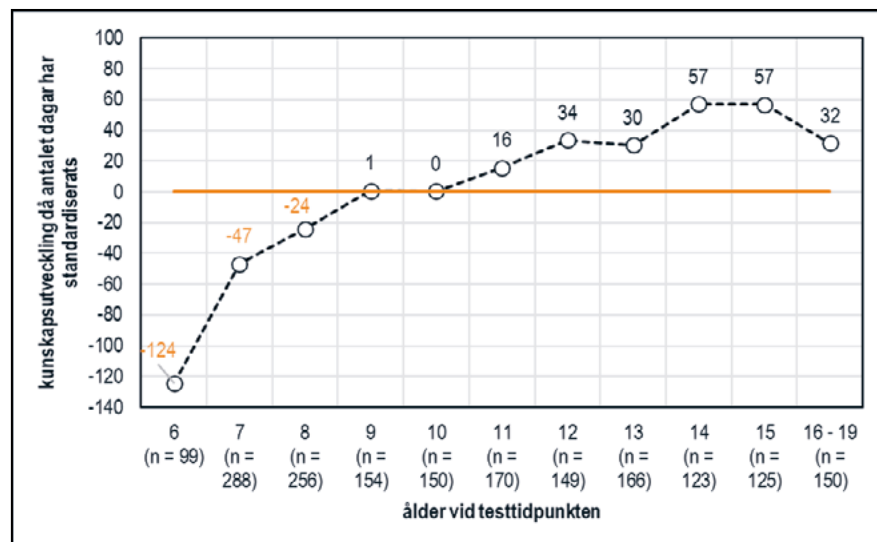

Lärarens kompetens, lämpliga lokaler, engagerade vårdnadshavare och däri-genom elever, en grupp där eleverna är i samma ålder [främjar undervisningen i det egna modersmålet]. (Rektor)

Test i finska visade sambandet mellan elevernas kunskaper och deltagande i förberedande undervisning

Resultaten av testet i finska för elever i förberedande undervisning visade att elevernas kunskaper påverkades av många faktorer som inte är beroende av den förberedande undervisningen. Sådana faktorer är till exempel en språkfördel tack vare det egna modersmålet eller språklätkskap, läskunnighet på något språk och ökad testkompetens med åldern. Enligt det test som använts i denna utvärdering är utvecklingen i förståelsen av finska ord kraftigast under de första månaderna av den förberedande undervisningen. Elevernas skoltrivsel och vilja att lära sig finska hade det starkaste sambandet med en positiv kunskapsutveckling.

Ju äldre eleven är, desto bättre klarar hen sig i testet oberoende av hur länge det har gått sedan den förberedande undervisningen inleddes. (Figur 2) Kunskaperna hos elever som anlänt sent till landet når inte upp till den förväntade nivån.

FIGUR 2. Kunskapsutveckling i olika åldersgrupper då antalet dagar i förberedande undervisning har standardiserats

5 Utvecklingsrekommendationer

Förberedande undervisning

1. **Praxisen för integrering av den förberedande undervisningen och den grundläggande utbildningen bör göras mångsidigare och stärkas.**

En elev som övergår från förberedande undervisning till grundläggande utbildning behöver ännu länge stöd för att lära sig undervisningsspråket och i synnerhet språket inom de olika kunskapsområdena. Ur elevens synvinkel främjas en smidig övergång av att eleven deltar i den grundläggande utbildningen redan under den förberedande undervisningen. Vissa skolor har problem med integrationspraxis till exempel på grund av brist på gemensam praxis och personalresurser.

Rekommendationer: Utbildningsanordnarna bör stödja skolorna och utveckla enhetlig men flexibel integrationspraxis. Skolorna bör vara medvetna om betydelsen av att övergångsskedet fungerar smidigt för eleven. Därför bör skolorna skapa förutsättningar för ett naturligt samarbete mellan lärare i den förberedande undervisningen och den grundläggande utbildningen. Då goda modeller sprids mellan skolor främjas en smidig övergång från förberedande undervisning till grundläggande utbildning. Lärarna behöver fortbildning till exempel för att kunna använda arbetssätt som bygger på språklig medvetenhet. Det här är i synnerhet viktigt för klass- och ämneslärare som tar emot elever från gruppen för förberedande undervisning. Dessutom bör information om förberedande undervisning ingå i klasslärar- och ämneslärarutbildningen i fortsättningen.

Som stöd för den tidiga integrationen bör det skapas alternativa modeller som skolpersonalen lätt kan ta i bruk. För det här behövs samarbete med olika aktörer inom den förberedande undervisningen på nationell nivå (UKM och Utbildningsstyrelsen) och på lokal nivå (utbildningsanordnare och skolor).

2. Kontakterna mellan elever inom den förberedande undervisningen och elever med finska eller svenska som modersmål bör öka och bli mångsidigare.

Eleverna i den förberedande undervisningen behöver fler kamratrelationer, vilket är viktigt för att de ska lära sig finska eller svenska. Daglig växelverkan med skolkamraterna motiverar eleven att studera och hjälper eleven att bli en del av skolgemenskapen. Att eleverna lär sig vardagsspråket stöder att de bygger upp sitt ordförråd och sina språkkunskaper inom olika kunskapsområden senare i studierna.

Rekommendationer: Undervisnings- och handledningspersonalen bör främja kontakterna mellan elever inom den förberedande undervisningen och elever med finska eller svenska som modersmål. Kontakterna främjas genom att man utvecklar olika sätt för eleverna att samarbeta. Sådana är till exempel vänklasser och regelbunden organiserad rastverksamhet. Det viktiga är att eleverna från början av den förberedande undervisningen integreras i en egen åldersgrupp i de läroämnena där det är möjligt. Skolorna kan främja kontakterna mellan eleverna till exempel genom att skapa utrymmeslösningar där klassen för den förberedande undervisningen inte är separat från den övriga skolgemenskapen.

Skolans ledning bör se till att också läraren i den förberedande undervisningen integreras i skolgemenskapen. En lärare som själv är engagerad i skolgemenskapen kan genomföra integrerande undervisning för alla sina elever. En permanent undervisningspersonal gör det möjligt att bygga upp samarbetsrutiner och kontinuitet på hela skolans nivå.

3. Det bör utvecklas olika metoder för att stöda lärandet och beakta elevernas individuella behov.

För närvarande kan man inte i tillräcklig utsträckning svara på elevernas behov av stöd inom den förberedande undervisningen, eftersom det inte finns tillräckligt med undervisnings- och handledningspersonal överallt. Elevernas kunskaper, färdigheter och bakgrund är mycket varierande. Särskilt i stora grupper har undervisningspersonalen inte

tillräckligt med tid för att stödja alla elever. Lärarna behöver fortbildning och metoder för att stödja eleverna och för att hantera inlärningsvårigheter. Samarbete mellan till exempel lärare i förberedande undervisning, speciallärare, lärare i finska/svenska som andraspråk, resurslärare, lärare i eget modersmål, skolgångshandledare och tolkar är väsentligt med tanke på att man ska kunna stöda elevernas lärande.

Rekommendationer: Utbildningsstyrelsen bör precisera vad språkligt stöd för elever och språklig medvetenhet innebär i ett inkluderande utbildningssystem. Institutionerna för lärarutbildning bör inkludera grunderna i språkmedveten pedagogik i klasslärares och ämneslärares pedagogiska studier för att lärarna ska ha fler sätt att svara på elevernas behov av stöd.

Utbildningsanordnarna bör möjliggöra lärarfortbildning i att stöda lärande. Särskilt för nya lärare i den förberedande undervisningen ska det finnas möjligheter att bilda nätverk samt att få tillgång till mångsidigt stöd och läromedel som stöd för arbetet. I skolorna bör hela gemenskapen tillsammans fundera på i vilket skede eleverna behöver stöd och på vilket stöd de behöver. Eleverna i den förberedande undervisningen behöver individuellt stöd för lärandet i synnerhet när eleverna går över till den grundläggande utbildningen och läroämnenas vokabulär och innehåll blir svårare.

4. Sent anlända elevers behov måste beaktas bättre i den förberedande undervisningen.

Sent anlända elever (anlänt som 15-åringar och äldre) är i en sårbar ställning om de inte uppnår en tillräcklig kunskapsnivå för att klara av den grundläggande utbildningen. Detta försvårar deras tillgång till fortsatta studier och kan öka risken för marginalisering. Om elever som kommit till Finland sent har en bristfällig skolgångshistoria eller om de är analfabeter är den förberedande undervisningen ofta för kort. Särskilt elever med traumabakgrund från krigs- och krisområden behöver sakkunnig personal som stöd för skolgången.

Rekommendationer: Utbildningsanordnarna och skolorna bör hitta lösningar i situationer där elevernas språkkunskaper efter den förberedande undervisningen inte räcker till för att studera inom den grundläggande utbildningen utan starkt stöd. Dessa elever bör erbjudas mer stöd i studiernas övergångsskede. För undervisningen av elever som inte kan läsa och skriva bör tillräckliga resurser reserveras, t.ex. för lärarnas fortbildning. Undervisningspersonalen och handledarna bör planera elevernas lärtig redan i början av studierna. Utbildningsanordnarna bör främja samarbetet mellan grundskolorna och den grundläggande utbildningen för vuxna. Utbildningsanordnarna bör förbättra elevvårdens tjänster för att öka förmågan att gå i skola hos de elever som behöver tjänsterna. För att lösa bristen på arbetskraft inom elevvården bör man ta fram metoder för att få tillräckligt med personal till skolorna.

5. Den förberedande undervisningens ställning bör stärkas.

Den förberedande undervisningen är ofta splittrad, eftersom antalet elever varierar i olika kommuner och skolor. Det blir svårare att planera och utveckla undervisningen om den förberedande undervisningen inte är permanent. I många kommuner är grupperna inom den förberedande undervisningen permanenta, men lärarna kan bytas ut årligen. Lärarnas svaga ställning påverkar lärarens vardag och undervisning, vilket också återspeglas på eleverna. I flera kommuner har man inte fastställt behörighetsvillkor för lärare inom den förberedande undervisningen. Som lärare fungerar klasslärare, ämneslärare, specialklasslärare, klasslösa speciallärare och lärare inom småbarnspedagogiken.

Rekommendationer: Utbildningsanordnarna bör se till att den förberedande undervisningen utvecklas systematiskt. På detta sätt främjas lärarnas möjligheter att skapa och upprätthålla permanenta nätverk inom kommunen tillsammans med andra lärare eller yrkesövergripande arbetsgrupper. När den förberedande undervisningens ställning förbättras har det en positiv inverkan på lärarens ställning i skolgemenskapen och på lärarens möjligheter att samarbeta med andra.

Lärarna i den förberedande undervisningen bör ha enhetliga behörighetsvillkor där man har beaktat grundläggande kunskaper om processen för språkinlärning och flerspråkighet. Detta främjar undervisningens kvalitet, jämlikhet och utveckling.

Undervisning i det egna modersmålet

1. Modersmålsundervisningens ställning i utbildningssystemet och undervisningens placering under elevens skoldag bör förbättras.

Att språkmedvetenheten lyfts fram som en princip som styr utvecklingen av skolornas verksamhetskultur har ökat förståelsen för att alla språk kan användas för lärande. I alla skolor har den ändå inte avsevärt påverkat ställningen för undervisningen i det egna modersmålet. Läroämnets ställning syns till exempel i att undervisningen i det egna modersmålet ofta ordnas efter skoldagen eller på kvällen samt någon annanstans än i elevens närskola.

Rekommendationer: Undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen bör reflektera över sätt att stärka lärokursens ställning som en del av utbildningslagstiftningen. Utbildningsanordnarna bör granska platserna och tidpunkterna för undervisningen tillsammans med skolornas personal för att förbättra elevernas möjligheter att delta i undervisningen. Ur elevens synvinkel vore det bra om undervisningen ordnades som en del av den övriga skoldagen.

2. Finansieringsgrunderna för undervisningen i det egna modersmålet bör förtydligas och utvecklas.

De lokala tolkningarna av finansieringsgrunderna för undervisningen i det egna modersmålet varierar och en del anordnare önskar att anvisningarna bör förtydligas och flexibiliteten ökas i ansökningsprocessen. Alla utbildningsanordnare utnyttjar inte heller statsunderstödet med vilket man stöder undervisning i andra läroämnen på elevens eget modersmål.

Rekommendationer: Anvisningarna på nationell nivå bör förtydligas så att det finns mindre utrymme för tolkning på lokal nivå. Om utbildningsanordnarna genomförde undervisningen enligt samma principer skulle alla elever ha lika möjligheter till undervisning i det egna modersmålet. Utbildningsanordnarna bör verka för att sprida goda modeller mellan skolorna, eftersom det främjar genomförandet av undervisningen i det egna modersmålet och ett helhetsbetonat utnyttjande av finansieringsgrunderna.

3. Elevernas behov av stöd ska kunna tillgodoses bättre än i nuläget.

I elevgrupperna i undervisningen i det egna modersmålet finns ofta många elever i olika åldrar och på olika nivåer, vilket försvårar planeringen och differentieringen av undervisningen. Särskilt för stora elevgrupper är planeringen och genomförandet av undervisningen tidskrävande. I blandade grupper är det inte möjligt att stödja lärandet tillräckligt, vilket delvis beror på att läraren ofta ensam ansvarar för undervisningen. Utbildningsanordnarna bör säkerställa att undervisningsgrupperna inte växer sig för stora och att det finns tillräckligt med stöd för lärare i det egna modersmålet.

Rekommendationer: Utbildningsanordnarna bör sörja för fortbildningen av lärare i det egna modersmålet så att de bättre kan stöda sina elever. Det finns ett fortbildningsbehov som särskilt gäller stöd för elever med svaga färdigheter, inlärningssvårigheter och trestegsstöd. Genom att utveckla skolans interna och inbördes samarbetsrutiner kan man också stödja lärarnas möjligheter att möta elevernas stödbehov.

4. Lärare i det egna modersmålet bör erbjudas mer kollegialt stöd och samarbetsmöjligheter med andra lärare.

Lärare i det egna modersmålet har ofta få möjligheter att samarbeta med den övriga undervisningspersonalen. De har ingen tydlig arbetsgemenskap eftersom de ofta undervisar utanför skoldagen och i många skolor. Detta påverkar också lärarnas möjligheter att delta i skolans verksamhetskultur och utvecklingen av undervisningen. Lärare i det egna modersmålet skulle vilja samarbeta mer med den övriga undervisningspersonalen.

Rekommendationer: Utbildningsanordnarna och skolorna ska främja uppkomsten av olika samarbetsformer för undervisningspersonalen genom att informera om befintliga möjligheter att samarbeta. Det är viktigt att erbjuda plats, tid och tillräckliga resurser för detta. I synnerhet bör nya, till exempel webbaserade, samarbetsformer utvecklas. Samarbetet och kontakterna mellan lärarna ökar spridningen av information, god praxis och läromaterial. Till exempel kunde man med hjälp av en gemensam läromedelsbank genom nationellt samarbete lösa bristen på lämpliga läromedel.

5. Utmaningarna i tillgången till lärare i det egna modersmålet måste lösas.

Undervisningen i det egna modersmålet främjas särskilt av tillgången till yrkeskunniga lärare. Kommunernas rekryteringspraxis samt behörighetsvillkor och tillämpningen av dem varierar. Många utbildningsanordnare upplever utmaningar i rekryteringen av lärare, eftersom ingen söker platsen eller så saknar de sökande lärarutbildning eller -erfarenhet eller tillräckliga kunskaper i finska eller svenska.

Rekommendationer: På nationell nivå bör man fastställa de behörighetsvillkor för lärare i det egna modersmålet som kan uppnås i Finland och utveckla dessa utbildningshelheter och utbildningshelheter som stöder flerspråkighet. Detta skulle stärka sysselsättningsmöjligheterna för lärare i det egna modersmålet. Med hjälp av behörighetskraven och utbildningarna förbättras tillgången till och ställningen för lärare i det egna modersmålet.

Man bör också överväga att utveckla distansundervisningspraxis. Detta skulle underlätta bildandet av grupper och främja möjligheterna att delta i undervisningen för elever som bor långt borta från den plats där undervisningen ges.

NCU

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 HELSINGFORS
kirjaamo@karvi.fi
växel: 029 533 5500
karvi.fi

Författare: Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S. & Silverström, C.

Sammanfattningen baserar sig på publikationen Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. 2022. Kielellisiä taitoja ja koulunkäytntivalmiuksia – Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 19:2022. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/09/KARVI_1922.pdf.